

Marijan Prevec – gorski samotar

STANKO KLINAR

Na vrhu sem imel lep razgled — ves dan sonce in lepo vreme, brez megle. Zato sem moral biti sam.

Z veseljem ugotavljam danes, po treh letih, odkar sem skušal planinski javnosti predstaviti lik Marjana Prevca (PV 1958), da je vsakršna misel, teza, trditev, domneva (razen domneve o njegovem počivališču, ki še vedno ni ugotovljeno) v omenjenem članku verna resnici, čeravno sem jih sestavljal izključno po osebnem vtisu, kot ga je napravil name pokojni prijatelj. Tega se veselim tudi zato, ker je bilo tedaj že dve leti po njegovi smrti, v času, ko sem služil vojaščino in nisem mogel nikogar vprašati za svet ali kako podrobnost. Če se utegne ob tem ponovnem glasu na Marjanovo temo pojaviti vprašanje, čemu je treba ponavljati, kar je bilo povedano, in z dopolnitvami podpreti, kar je bilo sprejeto, je odgovor kratek: globoko sem prepričan, da spada Prevec med odlične planince in govoriti o teh je vedno lepo. Njegovo doživljanje planinstva zasluži pozornost tudi danes, ko alpinisti bijejo boj za velike skrivnosti v svetovnih gorstvih, za katerih osvajanje je pokojni nedvomno zorel, a po drugi strani planinstvo v obliki žurnalpinizma sestopa med široke mase in pri tem utrpi določeno stopnjo svoje globoke idejnosti, kar je tudi Prevec zaradi svojega izredno čistega značaja zelo bridko občutil. Bil pa je človek posebne miselnosti, posebnega temperamenta in samosvoje zgodovine, kar je povzročilo, da je ostal skrit v ozadju in danes skoraj pozabljen, čeravno bi si v ugodnejših okoliščinah in drugačnem razpoloženju lahko utrdil ime. Njegov silni razvoj v alpinizmu, ki je bil tako kruto pretrgan, intelektualna moč in globina čustvovanja so činitelji, po katerih bi njegovo samohodstvo postalo pojem v planinstvu in ena njegovih najvrednejših oblik. Človek Prevčevega kova je zrel za vsako turo poleti in pozimi, doma ali v tujini, ker je voljan prenašati napore in se žrtvovati, kajti pod zunanjo obliko planinstva čuti neke globlje dragocene vrednote, o katerih sicer ne govori mnogo, saj jim ne ve niti točnega imena in so prej stvar čustvovanja kot intelekta, a so ravno tisto osnovno gibalo, zaradi katerega se je lepo žrtvovati («Saj žrtve blagoslov rodé!«). Menim, da zaradi tega njegovo ime ne sme biti zavrženo in pozabljeno in bom to svoje mnenje v sestavku skušal opravičiti. Njegovi privatni zapiski namreč, ki so mi medtem prišli v roke, so mi tako živo obudili v spominu lik tega idealnega planinca, da ne morem mimo njih in sebe, ne da bi vsaj posthumno pridobil zanj vstopnico za v planinsko javnost.

Doživljal je mučno mladost in treba je bilo silne volje in duševnega napora, da se je dvignil s proletarskega dna, kakršnega je poznala družba pred in med vojno. Z borbena samovzgojo je razvil svojo osebnost, a to je dolgotrajen proces in ob njegovem koncu je spoznal, da se je medtem postaral. Sodobna planinska mladina doživlja drugačen razvoj, prihaja iz okolja, ki ji omogoča hiter vzpon ter uspeh v javnosti. Ko se je Marjan po uporni borbi pretolkel do vrat javnosti, je spoznal, da ga od mladih ustvarjalcev, široko zakoreninjenih v družbi, loči starostna razlika desetih let, kar je v planinstvu veliko, zlasti če gre za ljudi dvajsetih in tridesetih let. V tej bridki izkušnji mu je ostala velika in morda skoraj izključna vodnica neusahljiva ljubezen do gora. Vrgel se je v samo-

tarstvo, hotel je rešiti zamujeno, sam v sebi je hotel dozoreti, hotel je dorasti do gornika našega časa.

Ta njegova posebna zgodovina mu je v srce zasejala plašnost, da ni nikoli nastopil pred javnostjo kot izrazita osebnost, kajti tam, kjer so se drugi vedli sproščeno in energično, je sam premagoval nekakšno sramežljivo pubertetno zadrego in se je raje umaknil v izoliranost, kot pa bi se izpostavljaj. Morda je menil stopiti v planinsko javnost, ko bi s svojimi dejanji to lahko opravičil, morda pa tudi ne. V nekih verzih, ki sem jih izkopal med zapiski, pravi (ne morem reči, ali so verzi njegovi lastni, nastali kot odmev ob študiju kakega pesnika, ali pa izpisek iz kakega dela, vendar v obeh primerih ilustrirajo njegovo razpoloženje):

*»Caruj v samoti, car! Poslušaj svoje sanje,
svobodno hodi pot, ki kaže jo navdih,
lepotam bodi vdan, ki ustvarja jih tvoj stih,
in pesmi svoje poj, nagrad ni treba zanje!«*

Svoboda, samota, lepota so pojmi, s katerimi se je peklil in zlasti prvi je mogel nastati le zaradi trdote borbe, s katero se je osvobajal iz okolja, v katerem je doraščal. Saj se pojem svobode sicer še tolikokrat ponavlja! Toda samotni bojevnik je vezan le nase in že mu včasih omahuje desnica...

*»Cilja ni pred mano,
duša pusta, prazen um.
Mene muči neprestano
pustega življenja šum.«*

... a gotovo le za hip, da zbere nove sile, zakaj moč se v slabosti izpopolnjuje: »Saj žrtve blagoslov rodé!« Toda izbojuje si neko dvomljivo zmago:

*»Življenje! Če te vzame smrt v objem,
ne bo mi žal; privid si, prazne sanje!«*

In resnično ta človek življenju ni pripisoval velike cene. Nekoč sem mu počital lahkomiselnost, ker zapušča kočje, ne da bi vsaj namignil, kam je namenjen, pa mi je na besede: »Še vedeli ne bomo, kam naj te gremo iskat,« je odvrnil: »Saj me ni treba!«

Prav zaradi te svoje posebnosti Prevc ni začel s planinstvom iz organizacije ali z njeno pomočjo, temveč se je predal izključno samo goram in bi delo v organizaciji verjetno občutil kot breme in oviro. Njegovo čisto hotenje ne bi preneslo pridriha uradnega planinstva. Kot da se je posvetil v službo planinskim bogovom, se jim je hodil redno vsako nedeljo žrtvovati, a še če je bil zadržan, je bil v njihovi službi: »15. marca 1953. Ves dan doma. Ta dan omenjam zato, ker sem ves dan na planine tudi mislil, čeprav pisal od jutra do večera v kleti. Dan je bil čudovito lep in to me je bolelo. Takrat šele človek vidi veličino in moč gora, tisto neznano hrepenenje, ki ga gori vleče. Od časa do časa sem jih tudi šel pogledat — tisti sinji čisti in... pogled na Kam. Zato je treba takšne dneve brez dvoma izkoristiti. Bil je dan čudovitega hrepenjenja po gorah!« Morda bi se v organizacijsko dejavnost vrgel pozneje, ko bi njeno pomoč iskreno zaslužil, saj je delo silno visoko cenil. Seveda pa mu prav zaradi takega zadr-

žanja organizacija ni mogla pomagati do imena, ki je ostalo skrito in nepoznano kakor njegovo gornišтво.

Tragika njegovega imena je zlasti v tem, da ga je usoda zatekla še v času zorenja in v plezalskem oziru ni nikoli dosegel sodobnikov. Na prvi pogled torej ne bi kazalo razpravljati o človeku, ki se je v času, ko žanjeta slovenski in svetovni alpinizem tako lepe uspehe, povzpel le bežno tu in tam do pete stopnje. Toda če bi se držali tega merila, potem tudi o Jugu že zdavnaj ne bi več debatirali. Po Prevcu, razen kupa privatnih zapiskov in prisrčnega spomina nanj v srcih prijateljev, ostaneta zlasti njegova velika ljubezen do gora in plemenit značaj.

Ko bi zadnjih dveh stvari ne bil imel, tedaj ne bi bil imel s čim napolniti svojega samotarstva v gorah. S strahom in pogumom se jim je bližal in nikoli s kako izrazito ravnodušnostjo, kot mislijo nekateri. Sam pravi tako-le, ko se je 25. julija 1954 na Bovškem Gamzovcu pripravil za greben proti Pihavcu: »... Vreme prekrasno in nenavadno sončno. Razgled z Gamzovca čudovit. Greben me je malo plašil, posebno ona polica. Po daljšem oklevanju (mislil sem že sestopiti proti Luknji) sem turo nadaljeval...« Ali 18. oktobra 1953, ko je prvič plezal Jugovo poč: »... Na tretje stojišče sem plezal le s težavo, Jože mi je pomagal z vrvjo. Posebno izstop je bil vražji, ker ni nobenega oprimka. Cutil sem, da takim plezarijam le nisem še kos. Tudi zadnji del je bil zelo težak. Tudi tu mi je pomagal z vrvjo... S Kamniškega sedla sem se potem sam vrnil v Bistrico, pač z zavestjo, da sem prvič plezal svet »pete« stopnje.« Z leti je žal res začel pogum nadkriljevati strah: »5. septembra 1955... Zapadni greben Škrlatic. Že leta 1952 me je tu pred navpičnim zapadnim razom ustavilo. Navpične poč se sam nisem upal lótití. Sedaj je prilika. Do pod te poč sva šla prosto. Tu se naveževa. Navpičnost poč takoj stopi v veljavo. Vendar oprimki dobri. V sredini zabijem klin, ki je ostal, nato druga še bolj navpična polovica, — ko ta preneha, se svet bolj položi in z leve strani z obplazenjem dosežeš sam greben...« Plezalsko-tehnične sposobnosti pa so z rastočim pogumom začele ustvarjati bolečo diskrepanco, ki je verjetno pripeljala do katastrofe.

Toda njegova duševna plat je neprimerno zanimivejša od plezalne. Bil je izrazito meditativne narave. Zato mu nobena pot ni bila predolga, nobena megla prepusta ali dež prezoprn. Ko dan ni bil za plezarijo, je šel iz Krnice v Trento in ji našel toplih besed: »25.—26. septembra 1954... Vrhovi so bili vsi v megli, le v trentskih gorah je žarelo sonce z jasnega neba. Nastopil sem tedaj mi znano in priljubljeno pot v Trento, pot, na kateri je bilo rojeno moje planinstvo in ljubezen do gora...« Neke majske sobote 1953 ga dež ni pustil zdoma: »... oblačno vreme z dežjem me je pripravilo, da sem ostal doma... Vendar smatram to nedeljo kot gorsko nedeljo, ker sem bil z mislijo in željami v gorah.« Ko je šel 31. okt. 1954 od Peričnika na Vrtaško planino in Sleme, pravi: »Ljubljano zapustil zvečer ob zvezdah in jasnem vremenu. Ko pa sem stopil v dolino Vrat, je bilo nad menoj oblačno in megleno. Bil sem nezadovoljen v tej nočni tišini, začutil sem željo po domu ter čutil naveličanost tega večnega kolovratenja po slabem vremenu. — Prespal pri Peričniku... Ura 11, ko šel proti Slemenu po poti in povprek. Nebo pokrito z visoko oblačnostjo — redko meglo, vendar vsi vrhovi triglavske skupine dobro vidni. Le po dvanajsti uri megla začela zajemati posamezne vrhove... Imel sem mir in lep razgled. Turo sem posvetil žrtvam gora za 1. nov. 1954... Ko sem bil zopet na zelenih tratih doline Vrat... sem se poslovil od Julijskih gora za to leto... posebno martuljških gora, seveda s trdnim sklepom: prihodnje leto napraviti še več in mnogo težjega. Kolovoz bil

ves posut z listjem te lepe in mirne jeseni. V gredah Rjavine bilo videti mnogo snega ... Na vlaku dobil brata H. in D. F., ki se v mislih tako lepo ujemava, v dejanjih pa nikakor ne!«

Tako je počasi rastel pogum, s pogumom želja po jačjih činitvah, ob večjih storitvah pa je nekdanje lirično hrepenenje prehajalo že v pravo poželenje in velika ljubezen v strastni ogenj. Na tihem je sanjaril o lepotah tujih gorstev in če bi mu že pojemal ogenj kdaj na domači poti, mu je ta fata morgana izzemala skrajne sile iz izmučenega telesa. Isti prividi so bili krivi, da je vedno odločneje segal po daljših in težjih vzponih, a posledice so bile prehude.

Bil je nenaveličan in neuničljiv. Kot zvesti služabnik se je vsako nedeljo napotil, kamor ga je klicala vest, ter znova in znova zahajal k starim znancem in ta lastnost ga gotovo globoko loči od povprečnega planinca, ki bi že stokrat vzkliknil: »Saj tam sem že bil!« Od leta 1950 do 1955 je okrog 220 dni prebil kjerkoli v slovenskih gorah, bodisi po običajnih poteh bodisi na težkih vzponih. Iz leta 1956 nimam zapiskov, ker so nekje založeni, a po zapisih v knjigah po vrhah in po približnih cenitvah sodeč bo vzponov v tem letu vsaj 50, kar gotovo ni pretirano, če pomislimo, da je bil tega leta v Prenju in da je večino počitniške dobe skoraj neprekinjeno prebil v Julijcih. Zadnji doslej ugotovljeni vpis še vedno datira s Kukove špice 31. VIII. 1956, ko je preplezal ves greben Mužicev do vrha Kukove (s pripombo »zelo težavna tura«), a brez oznake nadaljnje poti in se zato tukaj sled izgubi.

Zapiski iz let 1953 in 1954 so zanimivejši od kasnejših, ker je v njih polno elementarnega doživetja gorske narave, a za vse je značilna skrajna natančnost v popisu smeri. Zaradi tega so posamezni zapisi po obliki med seboj precej podobni, vendar se nekateri odstavki in aforizmi zelo značilni in bi jih bilo škoda izpustiti. 10. julija 1955 je plezal Dibonovo smer v Špiku v precej hrupni družbi, ki je na debelo rušila kamenje, zato pravi na kraju: »Seveda posebnega vtisa takšna plezarija ne zapusti. Čakanje, vpitje, vlačenje, nervoza, potem kamenje padajoče. Gotovo ima svojo veliko moralno vrednost samotni vzpon v miru in tišini.« »Nedelja, 20. junija 1954: Krnica–Velika Dnina–V. Oltar–Visoki Rokav–Škrlatica–Vrata. Če bi še Spodnji Rokav dosegel, bi bil načrt izpolnjen in želja utešena. V soboto zvečer prispel sam v Krnico ... V gorah je bila megla. Zjutraj še pred 4 uro zapustil Krnico. Megla. Vendar slutil, da bo zgoraj jasnina. To je bila tudi resnica. Torej preko Vel. Dnine na Vel. Oltar preko Škrbine. Spodaj sem vstopil v napačno grapo – levo – in imel hude neprilike ... Na V. Oltarju sem bil letos prvi. Imel sem zelo lep razgled in sončno vreme. Z Oltarja po grebenu ... ter z leve strani na sam vrh. Medtem se jelo megliti. Po daljšem preudarjanju se odločil za južno steno – sestop ... plezal pa v megli – po policah navzdol in kaminih do najnižje točke, kjer potem stena prepada ... Stena skrajno krušljiva in posuta s peskom ... V Kotlu sem dolgo sedel v samoti in miru – ogledoval te divje grebene in stene – delal pa tudi načrte. Deloma v megli sem preko vzhodne stene dosegel vrh Škrlatice ... Vendar je Kotel lepši v soncu, kakršen je bil lansko leto v juliju. Reči moram, da so se stare vezi utrjevale – ta kraj se mi je vtisnil v dno duše. Kjerkoli bom v gorah, vedno mi bo vstajal v novih podobah in željah ...« »13. junija 1954: Jugovzhodni greben Kukove špice ... Spodnji del nikoli ne more biti samo težaven, ampak neprimerno več. ... Na vrhu sem imel lep razgled – ves dan sonce in lepo vreme, brez megle. Zato sem moral biti sam ... Ko sem pozno popoldne zapuščal ta svet gora, ožarjen z večernimi barvami sonca, sem bil zadovoljen in srečen – razodel in odprl se mi je nov svet – celoten greben z razom, severovzhodni g. in K. Š. iz Belega potoka. Vse to me še čaka.«

Če se pri tem spomnimo, da je bil mizar in bi po običajnih skušnjah z obrtniki menili, da je bil ves zagnan v prozo vsakdanjega dela, kjer kuje denarce še s privatnim delom zvečer itd., potem to ni Marjan Prevec. Res ne, še daleč ne! Pač pa je Marjan Prevec tisti, ki da vsak dinar, ki bi bil potreben tudi drugod, za knjige in gore. (»16. okt. 1955: Zaradi pomanjkanja denarja prisiljen na Krvavec delat Juletu drva...«) Nabral si je knjižnico, ki bi bila v ponos vsakemu resnemu intelektualcu, dokončal večerno gimnazijo in razmišljal o nadaljnjem študiju. Ko je bil klic gora premočan in ga redni dopust ni več potešil, je vzel izrednega, brezplačnega. Gore so bile njegova velika ljubezen. Kar je bilo zatrto v rani mladosti, je z vso pubertetno elementarnostjo udarilo na dan. Ni čuda, da se mu je ob popolni intelektualni zrelosti zdelo pametneje, da svoja razpoloženja poteši v samotarstvu. Bil je zares mojster samega sebe, ustvarjal si je tako čiste misli in skladna dejanja, da zanj prav gotovo veljajo besede, ki jih je Oktavijan (po Shakespearu) izrekel nad Brutovim truplom:

*Bil je ves blag, tako se v njem mešali
so elementi, da narava smela
bi dvigniti se in oznanjati:
To bil je mož!*

Zapiskov ni sestavljal za druge, ampak zgolj zase. To zlasti dokazuje njegova pisava, ki bi bila trda preizkušnja celo za lekarnarje. Toda točnost popisa, prizadevnost v slogu, ali vsaj vestno beleženje tur (na primer nekaterih iz l. 1956, ko ga je usoda prehitela in se posameznim ni več mogel širše posvetiti), kažejo da ni bil brez ambicij (literarnih) in vse skupaj je videti kot kompilacija materiala za kako delo. Vendar je bil zmeraj mnenja, da je treba najprej »nekaj storiti«, da lahko napišeš za javnost in tega po lastnih cenitvah verjetno še ni storil. Nekaj citatov naj posthumno zadosti njegovi skromnosti, naj si tudi nakopljem očitek, da on sam na tako objavo ne bi nikoli pristal. Po povratku z Grintovca (21. sept. 1952) pravi: »... Vrhovi v megli, toda po poti je sijalo sonce — pozno jesensko sonce. To sonce sem najbolj ljubil, prav tako kot glas tihe in mirne, vse žametaste gorske jeseni. To je bila moja zadnja tura v letu 1952... Še enkrat, ko sem bil že v vlaku, so zažareli vrhovi Savinjskih Alp vsi ožarjeni od večerne zarje, kot poslednji pozdrav gorskemu samotarju.«

Drage so srčne muke mi brezdanje —
naj le umrem, a — ljubljen naj umrem!*

Zdaj je prikrajšan za pesniško sladkost pekla v svojih prsih, prikrajšan večidel tudi za posmrtno ljubezen.

Nekje v Julijskih Alpah počiva idealni gornik. Kak pozabljen žleb ali skrito gredino si je izbral za ležišče. Ljubil je močne akorde — zdaj mu jih že dolga leta tuli skozi metež vihar. Blizu nekje leži zarjavelo kladivo, ki nikdar več ne bo ranilo gore. Oblaki mirno hite nad mrtvim kotom, tiho kot bela hrepenenja plovejo po azurni gladini neba; nikoli več se ne vrnejo. Včasih megla poljublja izsušeni obraz in z mehкими prsti sega veter v lase. Nahrbtnik, raztrgan in spran, trohni zavržen nekje pod nogami, lice leži na ostrem kamnu. Deževne kaplje sprožijo kak kamen in curki se stekajo v slap, a pozimi plazovi še tem obiskovalcem umaknejo truplo v svoje hladne globine. Tako doživlja zvesti gornik svoje

* To je drugi del kitice na str. 3.

večno gornišstvo — polno ljubezni, samote in žrtve. Daleč se je umaknil hrupni družbi. Njegovo srce je vriskalo le hrapavim skalam in hrabrim cveticam, tulečemu vetru in divjim oblakom, neštevilni armadi zvezda in gozdov. A kadar ga je borba utrudila, je svojo težko dlan spočil na planinah in ob potokih. Na konec ni mislil, ni ga priznaval in ga tudi ni naredil; legel je z oporoko, ki jo je kakor zanj napisal pesnik Stevenson:

*Pod širnim zvezdnim nebom
skopljite jamo, tod naj umrem,
rad sem živel in rad umrem
in zdaj k počitku legam z oporoko.*

*Te besede mi vrezite v skalo:
»Tu leži, kjer je želel biti.
Z morja v svoj dom se je vrnil mornar
in lovec se vrnil je z lova.«*

Zapadni Julijci in Glockner

CIRIL PRAČEK

Alpinist postane poleti še posebno nemiren, podobno kakor ptice selivke v jeseni. Vreme se ustali (ali pa tudi ne); dan je dolg in če je še lep, se pogledi nehote obračajo v bregove.

V letošnjem poletju sem se namenil v Zapadne Julijce. Kadarkoli sem gledal z Jalovca proti zapadu, so me privlačili skalnati vrhovi v prosojni daljavi. Šele letos sem imel srečo, da sem si ogledal nekaj teh krasot. Spremljala sta me brat in sestra, »pomožno spremstvo« je bil še skuter z uradno oznako 9 konj. Ti konji so zelo cenjena pomoč in se jih ni otepati. Že kar pri prehodu čez mejo so služili »konji« za taksi. Potegnili smo se do Belopeških jezer, se ustavili pri zgornjem in se utaborili pri bistrem izvirku ob jezeru na južni strani. Takoj sem opazil, da je tu taborilo že mnogo izletnikov, toda vsa čast jim, vse je bilo lepo pospravljeno. Jezero, ki ga obdajajo smrekovi gozdovi, je lepe temnozelenne barve. Na vzhodni strani so taborili »moderni nomadi«, ob vsakem komfortnem šotoru je stal avto. Ti nomadi, ki jih ne sestavlja neko določeno pleme, temveč so narodnostno popolnoma pomešani, imajo povsem svoje navade. Čeprav žive strpno drug ob drugem na istem prostoru, označenem s tablico »Camping«, so vendar razdeljeni v kaste. Kaste določajo konjske sile, velikost in oblika njihovih voz. Lastnik 150 konj modernega chevroleta se le bolj milostno ozira na ubogih 22 konj pri fičku. Lastnik 150 konj je vtaknil svoje »konje« v stajo, ubogi pa ni imel lastnega šotora. Do osme, še celo devete ure zjutraj, ni od nomadov nikogar na spregled. Šele ob tem času jim zašume pred šotori nekakšne kahalne naprave. Nato se polegajo pred šotori na sonce in ko jih popade neznana sila, pospravijo vse na »konje« in gredo naprej. Zanimivo je, da se od »črede« ne oddaljujejo.

S svojimi devetimi konji sem padel seveda tudi med moderne nomade, v sklop ene najnižjih kast. Še policaj na cesti mi je malomarno nakazoval, toda za menoj sta bili še vedno dve kasti, kolesarji in pešci.